

Ukrajinská občanská společnost hájí protikorupční úřady NABU a SAPO proti politickému tlaku a snahám o narušení jejich nezávislosti

8.8.2025 - | Transparency International ČR

V posledních letech Ukrajina dosáhla velkého pokroku v boji proti korupci. Od roku 2014 se země změnila ze „zkorumpovaného státu“ na stát, který aktivně bojuje proti korupci. Národní protikorupční úřad Ukrajiny (NABU) a Specializovaná protikorupční prokuratura (SAPO) jsou klíčovými institucemi Ukrajiny pro vyšetřování a stíhání korupce na vysoké úrovni.

Byly zřízeny s mezinárodní podporou v rámci reformy po Majdanu, fungují nezávisle na tradičních orgánech činných v trestním řízení a mají mandát zaměřit se na vysoké úředníky, soudce a vedoucí pracovníky státních podniků.

Navzdory těmto úspěchům čelí obě instituce přetrvávajícím výzvám. Jejich účinnost brzdí politické zásahy, odpor ze strany soudnictví, mezery v legislativě a pokusy o oslabení jejich nezávislosti.

Tato rozsáhlá protikorupční infrastruktura vedla k 291 rozsudkům proti vysokým úředníkům, což představuje nárůst v posledních několika letech. Byla zahájena vyšetřování proti bývalému předsedovi Nejvyššího soudu, ministrům, úřadujícím ministrům, soudcům a dalším vysokým úředníkům. NABU a SAPO zahájily řízení proti 31 poslancům.

Jedním z nejnovějších případů těchto dvou orgánů je případ Oleksije Černyšova, tehdejšího úřadujícího místopředsedy vlády, který byl obviněn ze zneužití úřední moci a přijímání nezákonných výhod v rámci korupčního schématu.

Politický tlak dopadající na NABU a SAPO

Nedávné legislativní změny týkající se těchto orgánů byly přijaty s podporou většiny parlamentu. Významnou motivací pro podporu těchto změn ze strany poslanců byla snaha o konsolidaci politické kontroly nad ukrajinskou infrastrukturou pro boj proti korupci.

K tomuto kroku došlo v době rostoucí nespokojenosti některých poslanců s probíhajícími vyšetřováními zaměřenými na současné nebo bývalé úředníky, z nichž někteří měli přímé nebo nepřímé vazby na osoby u moci.

Oslabení těchto orgánů nabídlo způsob, jak neutralizovat právní rizika a chránit dotyčné osoby. Novelty vykreslily protikorupční instituce jako neefektivní nebo odtržené od naléhavých potřeb země, která se nachází ve válce.

Občanská společnost a mezinárodní partneři brání protikorupční úřady

Vzhledem k rostoucímu tlaku ze strany občanské společnosti a mezinárodních partnerů bylo předloženo několik návrhů zákonů, které se zabývaly oslabením nezávislosti NABU a SAPO. Skupina reformně smýšlejících poslanců předložila návrh zákona, jehož cílem bylo plně obnovit nezávislost

těchto orgánů.

Návrh se zaměřoval na zrušení nedávných legislativních změn, které umožňovaly politické zasahování, a na znovuzavedení konkurenceschopných a transparentních výběrových řízení.

Prezidentský návrh zákona byl nezbytným kompromisem k okamžitému zamezení negativním důsledkům způsobených destruktivními změnami. Byl schválen parlamentem a podepsán prezidentem Zelenským 31. července 2025.

TI Ukrajina doporučila přijmout prezidentský návrh zákona jako základ a schválit jej jako celek, aby se rychle obnovil předchozí právní režim, který zajišťoval větší nezávislost NABU a SAPO.

Další kroky parlamentu a příslušných zainteresovaných stran by se měly zaměřit na zajištění nezávislosti a celkové zlepšení systému protikorupčních orgánů, i na jejich plné sladění s mezinárodními závazky Ukrajiny.

To zahrnuje jak zvýšení kapacity, tak odstranění stávajících legislativních a technických nedostatků v práci všech protikorupčních orgánů Ukrajiny.

Evropská komise upozorňuje na slabá místa v boji s korupcí

Evropská komise ve své zprávě o Ukrajině zdůraznila, že institucionální rámec pro boj proti korupci na Ukrajině je sice z velké části zaveden, ale je třeba jej dále zlepšovat, a to jak v oblasti preventivních opatření, tak v oblasti vymáhání práva.

V této věci se naše doporučení plně shodují s doporučeními Evropské komise. NABU stále nemá dostatečný přístup k včasným a nezávislým forenzním službám a autonomním odposlechovým kapacitám při vyšetřování korupce na vysoké úrovni, zatímco pravomoci vedení SAPO je třeba dále rozšířit.

Uvedli jsme, že k jeho právnímu postavení by mělo být přidáno: oprávnění zahájit trestní řízení a koordinovat vyšetřovací úkony proti poslancům; požádat o vydání k příslušnému orgánu cizího státu; posoudit a vyřešit otázku zřízení společných vyšetřovacích skupin na žádost vyšetřovacího orgánu předběžného vyšetřování Ukrajiny, prokurátora Ukrajiny a příslušných orgánů cizích států.

Další obecnější kroky nezbytné k potvrzení závazku k protikorupčním reformám zahrnují pokračování soudní reformy, obnovení činnosti dalších orgánů činných v trestním řízení odpovědných za boj proti různým typům korupce a pokrok v provádění reformy finanční kontroly a celní správy.

Ukrajina se v rámci Indexu vnímání korupce za rok 2024 (Corruption Perceptions Index - CPI), který každoročně vydává mezinárodní sekretariát TI v Berlíně, umístila se 35 body ze 100 možných na 105. místě ze 180 hodnocených zemí. Pro srovnání Česko v CPI získalo 56 bodů a obsadilo 46. příčku. Průměr EU je 62 bodů.

NABU a SAPO jako symboly demokratické odpovědnosti

Občanské organizace, aktivisté bojující proti korupci a běžní občané se shromáždili na podporu NABU a SAPO a požadovali, aby parlament zrušil změny a obnovil autonomii těchto institucí.

Demonstranti zdůraznili, že silné a nezávislé orgány pro boj proti korupci jsou zásadní nejen pro spravedlnost v zemi, ale také pro důvěryhodnost Ukrajiny u mezinárodních partnerů, zejména v souvislosti s probíhající válkou a snahou země o vstup do EU.

Reakce veřejnosti podtrhla zásadní skutečnost: Ukrajinci jsou silně zapojeni do boje proti korupci a NABU a SAPO vnímají jako symboly demokratické odpovědnosti. I když problémy přetrvávají – od politického zasahování a soudních překážek až po institucionální výzvy – protesty vysílají silný signál, že oslabení protikorupčních reforem nebude tolerováno.

Autorkami komentáře jsou protikorupční expertky Transparency International Ukrajina.

<https://www.transparency.cz/ukrajinska-obcanska-spolecnost-haji-protikorupcni-urady-nabu-a-sapo-p-roti-politickemu-tlaku-a-snaham-o-naruseni-jejich-nezavislosti>